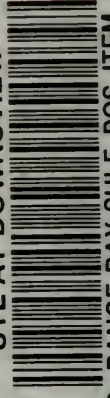
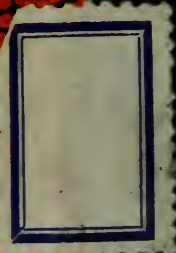

UTL AT DOWNSVIEW

D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 12 13 05 02 011 6

DS
22
043

Olgun, Tahir
Cengiz ve Hulagu mezalimi

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

3151

20/42

جنکیز و ہلا کو مظالمی

Olgun, Tahir

محرری

طاہر المولوی

Cengiz ve Hülāgū

mezālimi

سبیل الرشاد کتب خانہ سی شریانی :

عدد : ۲۲

توسیع طباعت مطبعہ سی

۱۳۲۲

DS
22
043

شیخ سعدینک آجیقلی بر مرثیه سی

و

اولی یازدیرانه فبجایع

ایرانلی اولارق دوغدیغی حالده بوتون بشریتک . حتی بوتون
جهان خاقتک محبی اولدیغنی :

بجهان خرم ازانم که جهان خرم ازوست
عاشقم بر همه عالم که همه عالم ازوست

بیتیه اعلان ایله یین (سعدی شیرازی) نك کلیات جلیله سی
آراسنده حزین اولدیغی قدر عبرت آکین بر مرثیه سی واردرکه
بغدادده کی عباسی خلیفه سنک ۶۵۶ تاریخنده وحشیانه قتل اولونماسی
و خلافت مقدسه اسلامیه نك محو و مضمحل ایدیله سی اوزه رینه
یازیلشدر .

چوق دفعه نظر تأردن کچیردیکم بو فغاننامه یی اخیراً یینه
متأثرانه اوقودیمغ جهتله یایا بیلدیکم قدر مألماً ترجمه ایتمه یه ،
صوکراده اسباب تبحریری حقنده بر پارچه ایضاحات و یرمه یه
چالیشدم .

مطالعه سی، شو صیرالرده نیم معبودلر! درجه سنه چیقاریلان
 و تورکار آراسنده هیج باشقه کیمسه یوقش کبی تورکلکک تمثال
 مشخصی کوسته ریله یه چالیشیلان [۱] جنکیزلرله هلاکولر حقنده
 بلکه برفکر ویره بیلیر :

آسمانرا حق بودر خون بکرید بر زمین
 برزوال ملک مستعصم امیر المؤمنین
 ای محمد کر قیامت می براری سرزخاک
 سر بر آورین قیامت در میان خلق بین
 ما زینان حرم را خون حلق نازنین
 زاستان بگذشت وما را خون دل از آستین
 زینهار ازدور کیتی و انقلاب روزکار
 در خیال کس نکشتی کانچنان کردد چنین
 دیده بردارای که دیدی شوکت بیت الحرام
 قیصران روم سر بر خاک و خاقان بر زمین
 خون فرزاندن عم مصطفی شد ریخته
 هم بران خاک کی که سلطانان نهادندی جبین
 بعد ازین آسایش از دنیا نباید چشم داشت
 قبر در انکشتی ماند چو برخیزد نکین
 دجله خونا بست زین پس کر نهد سر بر نشیب
 خاک نخلستان بطحارا کند باخون عجبین
 روی دریا درهم آمد زین حدیث هو لئاک

[۱] سلاطین اتراکدن آب آرسلان مرحومدن کچنده بحث ایتشدم.
 صیراسی کلدیکه مشارالیه کبی ذوات محترمه یه دائرده بعض سوزلر
 سویله یه جکم .

میتوان دانست بر رویش ز موج افتاده چین
 کر نه بیهوده ست وبی حاصل بودشستن با آب
 آدمی راحسرت ازدل اسب راداغ از سرین
 نوحه لایق نیست برخاک شهیدان زانکه هست
 کمترین دولت مر ایشانرا بهشت برترین
 لیکن از روی مسلماتی و راه مرحمت
 مهربانرا دل بسوزد در فراقی نازنین
 باش تا فردا که بی پی روزداد رستخیز
 کز لحد باروی خون آلوده برخیزد دفین
 در زمین خاک قدمشان توتیای چشم تو
 روز محشر خونشان کلکوئه رخسار این
 قالب مجروح ا کرد در خاک و خون غلطد چه باک
 روح پاک اندر جوار لطف رب العالمین
 تکیه بر دنیا نشاید کرد و دل بروی نهاد
 کاسمان گاهی بمهرست ای برادر که بکین
 چرخ کردون بازمین کوئی دوسنک آسیاست
 در میان هر دو روز و شب دل مردم طحین
 زور بازوی شجاعت بر نیاید با اجل
 چون قضا آید نما ند قوت رأی رزین
 تیغ هندی بر نیاید روزهیجا از نیام
 شیر مردی را که باشد مرک پنهان از کین
 کر کسانند از پی مردار دنیا جنیکجوی
 ای برادر کر خرد مندی چوسیمر غان نشین
 ملک دنیا را چه قیمت حاجت اینست از خدای
 کونکهدا رد بمابر ملک ایمان و یقین

مألی :

« امیر المؤمنین (مستعصم بالله)ك زوال ملك و خلافتندن طولای
 كوكلر ، قان آغلا یاجق اولسه لایقدر . یارسول الله ؟ خاك
 مرقدگدن صباح قیامتده قالقاجق ایسهك مبارك باشگی قالدیرده
 خلق آراسنده کی بوقیامتی کور .

نازنینان حجازك آقیدیلان قانلری ، قاپیلرك أشیکنی آشدی .
 بزم یوره کیمزدن جوشوب کوزلریمزدن دوکولن یاشلرده
 قوللریمزدن ، یکلریمزدن طاشدی . دور کردونه و انقلاب زمانه
 بل باغلاما، اویله برسطوت و استقلالك بویله برفلاکت و اضمحلاله
 مبدل اولاجغنی کیم اوماردی ؟

ای بیت الحرامك شوکتی کورن، قیصر لرله خاقانلرك باشلرینی
 باب خلافتك أشیکنده مشاهده ایدن ! کوزیکئی آچ ده باق که :
 سلاطین جهانك وضع جبین ایتدیکی زمین اوزه رینه پیغمبر عمجه
 زاده لرینك مغدوراً قانلری دوکولدی . آرتیق دنیادن امن
 و آسایش بکله نیلمه مه لیدر . چونکه : بریوزوك حلقه سنك قاشی
 کیده جك اولورسه یرنده قاره ساقیزدن باشقه برشی قالماز .

دجه نهری ، بوندن صوکر قان دریاسی اولارق آقاجق
 و جنوبه طوغرو جریان ایله یه جك اولورسه حجاز خرمالقرینك
 طوبراغنی قانلی چامور حالنه قویاجقدر .

بوقور قونج حادثہ دن دہ کیزلر بیلہ مضطرب اولمشدر . باقسہ کا:
 سطحندہ کی تلاطمنا دالغالر ، کدرلی بر یوزدہ کی اشمز ازانک عینی
 دکمیدر ؟ شوہائلہ یہ قارشی کوزیاشی دوکمک واونگله تألمات قلبی
 تسکینہ چالیشمق ؛ بر آتک قالچہ سندہ کی داغی ، بیقامقلہ ازالہ یہ
 اوغراشمق کمیدر . شپیدلرک خاک مزارینہ قاپانوپدہ آغلامق
 لایق دکلدر . زیرا : اونلرک ادنی مکافاتی ، جنت اعلا اولاجقدر .
 لکن نسبت اسلامیہ ومرحمت انسانہ نقطہ نظرندن باقیلینجہ
 اونازینلرک غیبوت ابدیہ سنہ قارشی شفقتلی بر قلبک سکون
 اضطرابی قابل اولامیور .

صبر ایت ، ہلہ قیامت کلین ، او یوم عدالتدہ بوشپیدلر ،
 خونفشان چہرہ لرلہ قبرلرندن قالقسین . او وقت باصدقری
 طوپراغک عیون اعیانہ سرمہ وودو کدکری قانک حوری یاناقلرینہ
 غازہ اولاجغنی کورورسک . یارالی برگوودہ نک قانلر ایچنسدہ
 وطوپراقلر اوستندہ دہ بہ لہ نہ سنک نہ اہمیتی وار ؟ اوشکستہ
 ففسدن قورتولان روح ، اللہک جوار مرحمتنہ پرواز ایدہ جکدر .
 شومتحول دنیاہ استناد ایلہ ربط قلب ایتک طوغروبرایش
 دکلدر . فلک ؛ بعضاً محبت ارانہ ایدر ، بعضاً دہ خصومت کوستہ ریر .
 فی المثل سما ایلہ زمین ، ایکی دہ کیرمن طاشی کمیدر کہ کیجہ کوندوز
 انسانلرک قلبی قیروب اوگودورلر .

شجاعت ، اجلہ قارشی زور بازوسنی کوستہ رمز ، بلکہ بیلہ گی

بوکولور! قضای الہی بہ مقابل اک طوغرو فکریک تدبیر
وتأثیری اولاماز .

أولوم ، بوصویہ کیرمش بولونورسہ آرسلان قدر جسور
زییکیت ، محاربه میدانندہ قیدیجی جیقارمایہ وقت بولاماز .
دنیا ایچین اوغراشانلر ، برلاشہ باشندہ بوغوشان آق
بابالره بکزه رلر . برادر! عقللی بر آدامسهک (سیمرخ) قوشی
کبی - منزوی و مستغنی - یاشا . دنیا ملکک نہ قیمتی واردر ؟
بزم اللہدن دیلہ دیکمز شی ، آنجاق ایمان و یقینمزی شی - یطانک
هجوم و غلبہ سندن محافظہ بویورماسیدر . »

شیخ سعدی ، بو حزین و آتشین نوا ایلہ ۶۵۶ سنہ سنندہ کی
خزان خلافتدہ نوحہ ساز اولمشدی . چونکہ : اوموسم الیمدہ -
۱۳۲ ربیع الاخرینک ۳ نندن ۶۵۶ محرمنک ۱۰ نہ قدر دوام
ایلہین - خلافت عباسیہ ، سقوط ایتمش و برقاج عصرلق مدنیت
اسلامیہ نک معرض عمرانی بولونان دارالسلام بغداد :

کوکل معمورہ سی ، آرتیق خراب آبادہ دونمشدر
یانوب صوکر ا یقیلمش بر حزین بنیادہ دونمشدر

حال خرابیسنہ دوشمشدی .

برپارچہ تفصیلات ویرہیم . فقط سوزلریمک بعض افراطپر-

حسن تلقی کورمه یه جکنه امینم . چونکه : مأخذ و مقتبسیم آثار شرقیه در . دیدیکم افراطپرورلر ایسه اونلری بکه نمیورلر ، حتی غرضکارلقه اتهام ایدیورلر . زیرا (یاسا) سنه ایمان و مزارینه یمین ایله دکلری جنکیزک مظالمندن بحث اولونماسنی چکه میورلر . موغول وحشتی صیراسنده ، یاخود اوکا یاقین زمانلرده یازیلش تاریخلره اعتماد کوسته رمیورلر . بونلره مقابل (له تون قاهون) اسمنده بر موسوینک اثریله ، مسلمان دشمنی بعضی اوروپالیلرک تحریر ایتدکلری کتابلره تمامیله اینانیورلر . عربجه و عجمجه تاریخلرک جنکیز علیهنده کی یازیلری ، غیرت اسلامییه ایله براز مبالغه لی یازیلش اولسون دییهلم ، یافرنکجه تاریخلرک جنکیز لهنده کی یازیلرینک ده غیرت خرستیانیه و خصوصت اسلامییه ایله یازیلنمش اولدیغنه ناصل ایمان ایدهلم ؟

ایشته ۷۳۲ تاریخنده ، یعنی جنکیزک وفاتندن ۱۰۸ سنه و هلاکونک هلاکندن ۶۹ ییل سوکرا ارتحال ایله یوب اوفجایع دورلرینه یه تیشنلره کوروشمش اولان (ابوالفدا) نک تاریخ مشهورندن شو سطرلری نقل ایله یورم .

(فمن شاء فلیؤمن ومن شاء فلیکفر)

مورخ مشارالیه ، ۶۱۶ سنه سی وقایعی یازارکن (ذکر ظهور التتر) عنوانی بر بحث آچیورده دییورکه :

« بوسنه ، موغول طائفه سی ظهور ایدوب برچوق بلاد

اسلامیه بی ضبط ایلهدی و اهالیسنی اولدوروب چولوغی ،
چو جوغی اسیر آلدی که مسلمانلغک ظهورندن بری اهل اسلامه
بودرجه مدهش بر فلاکت عارض اولمامشدی .

بوسنه ایچنده ایدی که : (علاءالدین محمد خوارزمشاه بن
تککش) ک استیلای ممالکی ایچین خروج ایدهرک سیحون نهرینی
کچدیله . یانلرنده حکمدارلری اولان (جنکیزخان) ده بولودینی
حالده ذی الحجه نك دردنجی کونی بخارانی استیلا ایتدیله ،
واهلینک استیمانی اوزهرینه امان و یروب شهره کیردیله . قلعه ،
تسلیم اولمادینی جهتله تحت محاصره یه آلدیله . سوکرا ضبط
ایدوب ایچنده کیلری اولدوردیلر ، دها سوکراده اهالی بلده بی
قتل ایله دیله . (*)

[.] جنکیز خان ، بخاریه کلد کده خوارزمشاه عسکری ، اوچ
کون شدتلی جنک ایتد کدن ، صکره اکثری صاوشوب خراسان یاقاسنه
کچدیله و بقیه سی بخارا قلعه سنه قاپاندیلر . اهالی ، خوارزمشاه عسکرینک
فرار ایتد کلرینی کورنجه حیرتده قالدیلر . وهان امان آلمق اوزرم
قاضی بلده اولان (بدرالدین قاضیخان) ی جنکیز خانه کونده ردیلر .
اوده امان وردی . آنک اوزرینه قاپیلر آچیلدی .

۶۱۶ سنه سی ذی الحجه سنک دردنجی صالی کونی جنکیزک عسکرلری
درون شهره کیردیله . کیمسه یه تعرض ایتیموب آنجق « دولته عائد
اولان ذخیره و اموال ساثره بی میدانه چیقاریکیز . وقلعه ده کیلر ایله
محاربه ده بزه یاردیم ایدیکیز » دیدیلر . صورت عدالت و حسن صورت
کوستردیلر .

سطور آتیهی (جلال‌الدین خوارزمشاه) ک کاتب
انشاسی (محمد بن احمد بن علی النسوی) نک (تاریخ ظهور
التتر) عنوانی کتابندن آلام :
« چین خطه‌سی . واسع بر مملکت اولوب اطراف آلتی ،
یدی آیده دولاشیلیر .

جنکیز دخی شهره کیردی . وقلعه‌ی دائرآ مدار حصر واحاطه ایتدی
وقلعه خندقنک املاسی ایچون امر ویردی . اهالی ، بولدقلری اشیایی ،
حتی جامعک منبرلرینی ومصاحف شریفه‌ی بیله خندی ایچنه آتدیلر ،
خندق املا ایتدیلر . آندن صکره موغوللر ، قلعه‌یه هجوم ایلدیلر وجبراً
قلعه‌یه کیردیلر . محصورین ، یاقه یاقه‌یه جمله‌سی شهیداولنجیه قدر جنک
ایتدیلر .

قلعه ایشی بیتدکن صکره جنکیزخان ، اهالی‌یه « کافهٔ خارج شهره
چیقسونلر » دیو امر ایتدی . اهالی ، یالکیز اوزرنده کی لباسلریله
طیشارو چیقدیلر . آنک اوزرینه موغوللر کیروب شهری نهب ویغسا
وشهرده قالمش اولانلری قتل وانقای نار ایله شهری احراق ایلدیلر .
بخارا ، اوزمان بریبوک دارالعلوم اولوب فقها وعلما ایله مملوایدی
وبک چوق جامع ومدرسه‌لری وارایدی . جمله‌سی یانوب کول اولدی ،
صانکه دونکی کون بخارا یوق ایمش کبی بریانغین یرندن عبارت قالدی .
بعده جنکیز خان ، اهالی‌ی اسیر اولوق اوزره عسکرینه تقسیم ایتدی .
نسوان وصبیان ، یکدی کیرندن آریلورایکن یوره کاری ده‌ان فریاد و فغا-
نلری موغوللره هیچ تأثیر ایتوب آنلر ، حصه‌لرینه دوشن اهل اسلام
خاتونلرینک علناً عرضلرینه کچورلردی . بونی کورن اهل اسلامک اللرندن
برشی کلیوب فقط یالکیز بکا ایدرلردی . «

« قصص انبیا جلد ۱۱ جودت پاشا »

بوخطه واسعه ، قدمدنبری آلتی قسمه آیریلش وهر قسمی
 - کندی دیلرنبجه (ملک) دیمک اولان - بر (خان) (.)ک ادارهسنده ،
 خانلرک جملهسی ده (قاآن اکبر) ک تحت نفوذنده بولونمشدر .
 (خوارزمشاه محمدبن تکش) ک معاصری بولونان قاآن
 اکبر (آلتون خان) اسمنده ایدی که (کابراً عن کابر ، بل کافراً
 عن کافر) قاآلغی توارث ایتمشدی . بونک نفوذی آلتنده بولونوب
 قطعات سته دن برینک حکمداری اولان (دوشی خان) مشهور
 جنکیزک خالاسیله تزوج ایله مشدی . جنکیزک قبيلهسی ده (تیمورجی)
 عنوانیه معروف اولوب یازین کوچه به حالنده بولنور ، قیشین ده
 (ارغون) ده نیلان موقعده اوطوروردی .

[.] خان : اسم . چیننده (خانغ وانغ اونغ) ملک معناسنه
 اولقله تاتاردن اول چینه مستولی اولان آتارک ملوکی ، اول عنوانی
 طاقینمش وهر اولوس بیوکنه (خان) دینمشدر .
 خاقان : اسم . چیننده (هوهانک) پادشاه وشهنشاه معناسنه اولقله
 ترک وتاتار ومغول خانلری ، چین ایمپراطورلرینه غلبه ایدوب مستقل
 اولدقجه بو عنوانی قولالامش و (خاقان) دیو تحریف ایتمشلردر . کما
 صرحه عبدالله بیضاوی (قاآن) بونک تحریفله تعریبیدر . ترک وتاتارک
 اولوسلری خانلردن صاحب خروج اولانلر بتون (خاقان) تلقب
 ایتمشدر : دفتر خاقانی ، دیوان خاقانی ، نشان خاقانی ، خاقان چین .
 لهجه عثمانی — وفیق پاشا .
 قاآن : همزه ایله چین پادشاهلرینه مخصوص علمدر . قیصر روم
 وشاه ایران کبی .

برهان قاطع ترجمه سی

بوقبيله ، موغولر آراسنده شرت و غدر ايله مشهور اولدینی جهته قطعات سته حکمدارلری ، بونک افرادینه پک کوز آچدیرمازلردی . کونلردن بر کون (دوشی خان) وفات ایتدی . جنکیز خانده خالاسنی تعزیت ایچین زیارتنه کیتدی . خالاخانم ، جو ارده کی حکمدارلردن (کوچلو خان) ايله دیگر بر خانه خبر کونده روب برادرزاده سنک زوجی مقامنه کچیریله سنه توسط ايله مه لرینی رجا ایتدی . چونکه : دوشی خان ، بلا اولد ارتحال ایلدیکی جهته مملکتی حکمدار سز قالمشدی . خانلر ، قادینک تکلیفی بالقبول جنکیزی انیشته سنک یرینه کچیردیلر .

قآن اکبر اولان آلتون خان ، جنکیزک حکومتی قبول ایتدیکی کبی اوکا معاوندته بولونان خانلرده حدتله ندی . بونک اوزه رینه اوچی بردن قآن اکبره عصیان ايله اوستنه یورویوب کندیسنی فراره مجبور ایتدیلر . نهایت آلتون خان ، مصالحه طلبنده بولوندی . قبول ايله دیلر و بر زمان متفقانه وقت کچیردیلر . بالآخره خانلردن بری ، مؤخر آده دیگرکی وفات ایدینجه اورتاده جنکیز خان ايله کوچلو خانک اوغلی قالدی ، بوده باباسی کبی (کوچلو خان) لقبی آلدی .

جنکیز خان ، ایکنجی کوچلو خانک چوجوقلغندن وضعفندن بالاستفاده باباسیله اولان معاهده بی اخلال ایدرک انفراد واستقلال فکرنده بولوندی . کوچلو خان ، مخالفت کوسته ریجه آرالرنده

محاربه آچیلدی . جنکیز خان ، اوغلی (دوشی خان) ی [۰] بر اوردو ایله یوللادی . دوشی خان ، کوچلو خانک عسکرینی بوزدی و کندیسینی اولدوروب باشنی باباسنه کتیردی .

جنکیز خان ، تامیله کسب استقلال ایدیجه خوارزمشاهدن محادنت طلبنده بولوندی . مطلوبی حاصل اولمايجه عسکر چکوب مقاتله یه کیریشدی . خوارزمشاهک اوردوسی منهزم ، کندیسینی فراره مجبور اولدی . جنکیز خان ، بلاد ماوراءالنهری استیلا ایله دیکی کبی خوارزمشاهی تعقیب ایتدیردی . او ایسه طبرستان کولنده کی آطیه التجا و اوراده ارتحال ایلدی . «

برده (قاموس الاعلام) ک شو سطرلرینی او قویلم :

« جنکیز خان : دنیانک الک بیوک جهانگیرلردن و الک مشهور ظالم و خونریزلردن اولوب مغول طائفه سنه منسوبدر . اصل اسمی (تموچین) در . ظهوری عالم اسلام ایچون بیوک مصائبدن اولان بوشخص مضر ۵۴۸ تاریخ هجری سنده مغولستانده طوغوب ابتدای حالنده بر کوچک قبیله نک رئیس ایکن سائر رؤسای قبائلک بعضیسیله اتفاق و بعضیسنه قارشلی حرب ایدرک جنکده کی طالعنک یاردیمیله ده بر طاقیم یرلر ضبط و کیتدکجه دائره حکومتی توسیع

[۰] عربجه تاریخلری جنکیززاده (جوچی خان) ی ، (دوشی خان)

دییه کوسته یرلر .

ایدوب ۵۹۹ تاریخ ہجری سنہ بتون مغولستان و تاتارستان خانلرندن (خاقان) عنوانیہ پادشاہ طانیلہرق قرہ قر و مدہ (.) تحتہ جلوس ایتمشدر . بو وجہلہ بتون مغولستانک متبوعی اولدقدن صکرہ بواقوام بدو یددن کلیتلی برعسکر و دہا طوغریسی بر یغما کران اردوسی تشکیل ایدہرک جهانگیرلکہ مباشرت ایتمش وابتدا الیوم ترکستان شرقی نامیلہ معروف اولان (خطا) نی ، بعدہ چینک جہت شمالیہ سنی و پکین شہرینی و متعاقباً قوریا مملکتنی ضبط ایلش و بو وجہلہ قوت و مکتنتی برقات دہا آرتیردقدن صکرہ ۶۱۶ دہ سلطان محمد خوارزمشاہہ اعلان حربلہ ماوراءالہر ، خوارزم ،

(.) قرہ قوروم : مغول دولت جنکیزیہ سنک پای تختی بولمیش برشہر قدیم اولوب الیوم خرابدر . چینلیلر جہ (خوابن) یاخود (خورپن) اسمیلہ معروف اولان بوشہر ، اویغور حکمدارلرندن (بوقوخان) طرفندن سکزننجی قرن میلادیدہ تأسیس اولمیش و جنکیزخان ، اردوسنک خیمہ لرینی بوشہرک خارچندہ قورمقلہ مغولر جہ (قرہ قوروم) اسمیلہ شہرت بولوب طورونی (قبالا قآن) طرفندن پای تخت اتخاذا اولمشیدی . قرہ قورومک معموریت دوری اووقت آچیلوب اصل مغوللرہ مخصوص قسم وسطیسنندہ پک چوق بخانہلر و سرائلر ، چینلیلر قسمندہ برچوق بودا معبدلری و اسلام محللاتنی جامع جہتندہ دخی متعدد جوامع و مساجد و پک ایشلک برچارشنی و بازارنی و ارایدی . بوشہر ، مغوللرک شوکت و شانیلہ برابر نابدید اولوب یقین وقتہ قدر محلی دخی معلوم دکلدی . اخیراً بعض سیاحلر طرفندن ۲۲ ۲۷۳۴ عرض شمالی و ۱۰۱ طول شرقیدہ و (اوکی نور) کویلہ (اورخون نہری) قربندہ خرابہلری کشف اولمشدر .

قاموس الاعلام

خراسان ، قندھار و ملتان جہتیرنی تخریب ، اہالیسنی قتل عام و بخارا ایلہ سمرقند ، بلخ ، ہرات ، کبی بیوک شہرلری خاک ایلہ یکسان ایتدیکی کبی مدنیت اسلامیه نك آثارندن اولان نیچہ معمورہ لری دخی بردھا کسب عمران ایدہ میہ جك صورتدہ ویرانہ لرہ چویرمشدر . شمال غربی یہ طوغری دخی توسیع فتوحات ایدوب دشت قیچاغی و قافقاس بلادیلہ روسیہ نك قسم جنوبیسنی ضبط و عسکرینك بر فرقه سی رومہ ، یعنی اناتولی یہ دخول ایلہ الیکاسنی بحر چیندن بحر سیاہہ قدر توسیع ایلشدی . ۶۲۱ دە قرہ قورومہ رجعت ایدوب ۶۲۴ تاریمخندہ وفات ایتمشدر . غایتلہ خونریز و ظالم ر آدم اولوب اکیز یادہ خوشلان دینی شیء ، بیکنہ آمردلو اطفال و نسانك دخی قانی دو مک ایدی . عسکری مجردا ککنجہ ایچون دخی آدم اولدیر لرلردی . و کندیسی ضبط ایتدیکی یرلرک اکثر ندہ عموم اہالی پی قیلچدن کچیر مک امرینی ویرردی . آلتی یوزسنہ ظرفندہ نیچہ امکرلہ وجودہ کلش وحتی قبل الاسلام کی اقوام و امدن دخی قالمش اولان نیچہ آثار عمرانی ، نیچہ کتبخانہ لری ، مدرسہ لری ، رصد خانہ لری احما ایلشدر . علما و حکمای اسلامک اکثر آثار مفیدہ لرینک الیوم مفقود و نایاب اولسی ، باشلیجہ جنکیز ایلہ اولاد و احفادینک و بونلرک تحت امر ندہ اولان مغول طائفہ و حشیہ سنک ممالک اسلامیه دە ایقاع ایتدک لری تخریبات جانسوزک نتیجہ سیدر . الحاصل جنکیز خانک خروجی ، عالم اسلام ایچون بیوک بر عقبہ مصیبت اولوب

ہر نہ قدر چوق کچمہ دن ینہ قوت و سلطنت ایادی اسلامہ عودت
ایتمش ایسہدہ مدینت اسلامیہ بر دہا باش قالدیر امامشدر . واقعا
جنکیزک خروجی اٹالرنده بین الاسلام فساد اخلاق و نفاق و فتنہ
بک زیادہ چوغالمش و بویلہ بر اضمحلالہ دخی کسب استعداد
ایتمشدی . حتی آل جنکیزک خدمتندہ بولنمش اولان بعض مورخین
اسلام ، بو آفتک ظہورینی مسلمانلر ایچون من طرف اللہ بر تازیانہ
تربیہ عد ایدرک بویلہ بر خونخوارک مظالم مدہشہ سنی رضای
الہی بہ توفیق ایتمک درجہ سنہ قدر جرأتلرینی ایلری یہ سورمکدن
اوتامامشدردر « (.)

جنکیز کبی بالعموم تورکلری برلہ شدیروب بر حکومت معظمہ
جہانگیرانہ تأسیس ایلہ مک امل عالیسنده بولوندیغی ادعا ایڈیلن
برداهینک ، بویلہ عالم بشریتہ و بالخاصہ جہان اسلامیہ و بخصوص
الخصوص تورک مملکتلرینک باشنہ برداہیہ دہیا اولارق آسیاقطعہ .
منک سہالرنده آلور ، زمینلرنده ایسہ قانلر آقیددیغنہ ، رمادستان حالنہ
کتیردیگی — تعبیر جدید و جہاہ — مسلمان و تورک معمورہ لرینک
خونین خرابہ لری اوستمندہ بوم شثامت مثللی قہقہہ لرضالیویردیکنہ

(.) بعض اسلام مورخلری بویلہ اولدیغی کبی اوشقاوت اوردولرینہ
التحاق ایتمش اولان بعض اسلام مجاہدلری ! دہ واردی :

«غریبدرکہ: عسا کر اسلامدن و منلر ساثرہ دن و علی الخصوص سرسری
ویفماجی کروھندن برچوق خلق ، بوتامارلرہ منضم اولارق تاتارلرک
اعمال فضیحہ و جیحہ لرینہ مشارکت ایلکدہ ایدیلر . قصص انبیا جلد ۱۱ جودت پاشا»

احتمال کہ اعتماد ایتہ یہ جکر بولونور ، چونکہ یوقاریکی یازیلر —
 ولوکہ قاموس الاعلامک اکثر بندرجانی کبی آنسیقلوپہدی ترجمہ سی
 اولسون — عثمانلیجہ یازیلش بولوندینی جہتہ آثار شرقیہ دندر .
 شرقلیرسہ یورہک یانغینلی طیولایسیلہ دائمًا جنکیزی حقمنز
 وتہ بہلہ دیکی کسانى حقلی چیقاریرلر !

لکن پکدہ اویلہ دکل . جنکیزی حقلی چیقارانی کورمہ دم ، اما
 اونک چیکنہ دیکی خوارزم قطعہ سنک بد بخت حکمداری (محمد
 بن تکش) ہ حقلی اولارق (حقمنز) دینلری بیلورم . ایشہ بر
 نمونہ کہ (امام سیوطی) (تاریخ الخلفا) سندہ یازیور :
 « موغولر ، تورکرہ نسبتہ اگلی یوزلو ، گہ نیش گوگوسلو ،
 الی ایانغی اوفاق ، قالجہ لری ضعیف ، اسمر اللون ، سریع الحرکہ
 بر قومدر .

کندیلری ، احوال اقوامدن خبردار اولدقلری حالہ ہیچ بر
 قوم ، اونلردن معلومات آلاماز . زیرا : عدم مشابہت
 طولایسیلہ بر جاسوس کیدوبدہ آرالرنده باریناماز . بر طرفہ
 کیدہ جک اولورلرسہ ایشی کیزی طوتارلر و بردن برہ حرکت
 ایدہرلرکہ آنجاق بر بلدہ یہ کیردکلری و بر اوردویہ کیریشدکلری
 صیرادہ کلدکلری آکلاشیلیر . قادینلری دہ ار ککلری کبی
 دوکوشورلر . اٹ مؤثر سلاحلری اوقدر و اولدورمہ لرنده
 استننا یوقدر . ارکک ، قادین دیمزلر وچولوق ، چوجوق آیرد

ایتمز لر . مقصدلری ملک و مال دکل ، نرع بنی آدمک افناسی و معموره عالمک تخریبیدر . « جنکیز خانک حکمدارلغه کچمه سی یازیلدقدن صوکر ا » . . جنکیز خان ، ملکمنده مستقر قالدی . موغوللرک هپسی تحت اطاعتنه کیردیار ، حتی کندیسنده الوهیت ! وهمیله قولی ، کوله سی اولدیلر .

تورک و فرغانه جه تلمینه تجاوزسی ۶۰۶ تاریخنده باشلادی . خراسان حکمداری و خوارزم شاهی (سلطان محمد بن تکش) — که بر چوق ملوکی محو ایتمش و بر چوق ممالک ضبط ایله مش اولوب برده خلیفه اوزرینه یورومه یه حاضر لائمشدی [*] —

[*] حلفای عباسیه نک اوتوز دردنجیسی بولان (الناصر لدین الله احمد) دورنده (۵۵۸ — ۶۰۴) اندلس دولت امویه سیله فاطمیون دولتی محو اولمش ، عموم مسلمانلر کندیسنی خلیفه طائمشلردی . نه چاره که کندیبسی بو اتحاد امتدن استفاده ایدرک خلافتک اعاده شوکت و قوتنه غیرت ایده جکی یرده کندیسنه قارشی رعایتده قصور ایتمش اولان خوارزم شاهی قطب الدین محمد اوزرینه جنکیز خانی تحریک ایله خلافت عباسیه نک محوینه سبب اولمشدر .

خوارزم شاهک فصورندن طولایی تأدینه قیام ، شایان تحسین بر حرکت ایدی . فقط آنی تأدیب ایچون اسلامیت و مدنیت دشمنی بولان جنکیزک قوتنه مراجعت ، عفو اولتماز برجنایت اولقدن قورتولاماز . زیرا برعاصی بنده سنی تریه ایچون اجنبی قوتنه مراجعت ایچون اولور اولماز حمیتسزک کافی دکلدر .

ناصر لدین الله احمدک برنجی وایکنجهی خلفلری زمانلرنده جنکیزلرک وحشتلری دوام ایتمشدر . وسطی آسیه ایله عرفانده میلیونلرجه بیکناهلرک قانی دوکلشدر . تاریخ عمومی جلد ۳ مراد بک

بونلرہ قارشى طورامایاجغنى آ کلادینی جھتلہ فرغانہ ، شاش ، کاشان بلدہ لرینک اہالیسنی سمر قندہ و بلاد سائرہ یہ نقل ایتدکن صوکرہ او معمور شہرلری تخریب ایتدیردی وشو تدیر ایلہ موغوللرک تجاوزینہ سد چکدم ظنندہ بولوندى . فقط اونلر ، بطی آدیملرلہ ایلرلیورلردی . ۶۱۵ سنہ سی ایچندہ ایدی کہ : جنکیزک بر ایلچیسى کلوب (اوغلم) خطابیلہ سلام کتیردیکنی وایکی مملکت تجارینک سربستجہ کیدوب کملہ لری حقندہ قا آن اعظمک مساعده ایستہدیکنی خوارزمشاهہ تبلیغ ایتدی . اودہ بوکا جواب موافقت ویردیکی جھتلہ ارباب تجارت کلوب کیتمہ یہ باشلادی .

خوارزمشاہک دایسی اولان (اینالچق) (.) ماوراءالنہروالیسی بولونویوردی ، معیتندہ یکرمی بیگ سواری واردی . برکون قیمتدار اشیایی حامل اولمق اوزرہ بر موغول کاربانی ، خوارزم قطعہ سنک سرحدی اولان (اوترار) بلدہ سنہ کلدی . بو اشیا ، والی واوچ بکی بولونان اینالچمک حرص وطمعنی جلب ایتدیکی جھتلہ « برکاربان کلدی ، فقط تجار قیافتہ کیرمش جاسوسلردن متشکلدر . صانیورم » مآلندہ برعریضہ یازوب مرکز حکومتہ یوللادی واحتیاطلی داورانماسی حقندہ امر آلدی . بونک اوزہ رینہ کاروان خلقنی اورتادن قالدیروب اموال

[.] اینالچق : شہزادہ ، بک ، درہ بکی . لغت چقتایی

واشیای ضبط ایتدی . لکن جنکیز خانکده ایلچیسی کلوب «تجاریمزه امان و یردینک حالده غدرایتدک . غدر ، قبیح اونقله برابر سلطان اسلام طرفندن وقوع بولورسه اقبیح صایلیر . اکر بو ایشی سندن امر آلمقسزین داییک یاپدیسه اونى بزه تسایم ایت . یوقسه کوره جککلی کندیك بیلرسک» اولتیا تومنی خوارزمشاهه تبلیغ ایله دی .

سلطان محمد ، بودهشتلی خیردن قورقوب تیره دیسه ده تجلد کوسته رمک ایسته یه رک ایلچی پی اولدورتدی . صاغلقه شو حرکتده بولو نماسه یدی ده مسلمان قانک هر طرفده نهرلرکی آقاسنه سبب اولماسه یدی .

جودت پاشا مرحومده بو خصوص حقنده شویله دیبور :

« خوارزمشاه ، وکلاسیله تداییر حربیه مذاکره سنده ایکن جنکیزک ایلچیسی ، نامه ایله کلدی . بونامه ده « بنم آدم لریمی قتل ایدرسکز ، مللرینی آلورسکز . آرتق جنکه حاضر اولدیزکه طاقت کتوره میه جککز جمعیت ایله اوزرکزه کلپورم » دیو خوارزمشاهی تهدید ایلیوردی . خوارزمشاه ، بوندن حدتله ندی وحدت ، آکاینه چیرکین برایش یاپدیردی . شویله که : جنکیزک ایلچیسنی اولدورتدی ومعیتی مأمورلرینک لویه لرینی تراش ایتدیروب کیرو چویردی . زیرا ایلچی اولدورمک حقوق مللک خلافی (و) ایلچی به زوال اولماز) قاعده سنه منافیدر . بناءً علیه جنکیز

خان ، یدی یوز بیک سواری ایله تاتارستاندن خروج ایله جانب غریبه حرکت ایلدی .

کرك متن ، كرك حاشیه اولارق کوسته ردیکم شواوچ نمونه دن آ کلاشیلمشدرکه اسلام مورخلری ، پکده حسیاته قاپیلارق سوز سویله میورلر . مشرک بولونان جنکیزه قارشى مسلم بولونان محمد خوارزمشاهی ، حتی خلیفه اسلام ناصرلین اللهی تخطئه ایدیورلر .

أوت ، خوارزمشاه ، مخطی ایدی . چونکه : متبوع دینسی اولان خلیفه مسلمینه عصیان ایتمش و دارالخلافه یی تسخیر ایچین بغداده کیتمه یه قالمیشمشدی . ناصرالدین اللهده مخطی ایدی . زیرا اوده خوارزمشاهه اولان اغبراری طولایسیله جنکیز کبی برخونریزی عالم اسلامک باشنه مسلط ایتمشدی .

خوارزمشاه ، ایکنجی و اوچنجی بر خطاده بولوندی ، جنکیزک تاجرلریله ایلچیسنی اولدورتدی . شو حرکتیله فتنه اویاندرمش و اویویان ییلانک قویروغنه باصمش اولدی .

جنکیز خان ، خصمنی تأدیپ ایچین اوستنه یورودی و اوغلی (جوجی خان) قومانداسنده بولونان مقدمه الجیشی ، خوارزم آوردوسیله اوچ کون ، اوچ کیجه قانلی بر محاربه ایدهرک غلبه چالدی . خوارزمشاه ، انهزام واقع اوزرینه بخارایه کلوب اورایه محافظ اقامه و سمرقنده مدافع سوق ایله دکدن سوکرا

یکیدن عسکر طوبلامق فکریلہ خراسانہ کیتدی .
 موغولر ، بخارا اوکندهده محاربه و غلبہ ایدہرک شہری
 محاصرہ آلدیلر و اہالینک استیماننی بالقبول آچیلان قایلردن
 ایچری یہ کیردیلر . خوارزم عسکرینک بر قسمی قلعہ یہ قابانمشدی .
 قلعہ نی استیلا و عسکری احمایلہ دیلر ، آرتیق ایش بیتمش دیمکدی .
 چونکہ : بخارانک دہ حکمداری اولان خوارزمشاہک اوردوسی
 بوزولمش ، کندسی فرارہ مجبور اولمش ، بخارایلردہ امان
 دیلہ یوب اولومدن قورتولمشدی . بوندن سوکرا - اتحاد اتراک
 املنی بسلہین - اولوخاقانک بوزواللی تورکری دہ زیر جناحنہ
 آلماسی و شو صورتلہ تورک قوت و عددینک چوغالمسی لازم کلیوردی .

عجبا بویلمی اولدی ؟ ہہات !

یوقاریدہ نقل ایدیلدیکی وجملہ اہالی ، یوردندن دیشاری یہ
 چیقاریلدی . ایچریدہ قالمش اولانلر بلااستنا قتل ایدیلدی .
 نہوار ، نہ یوق چاپولہ اوغرادقندن سوکرا اوشہر معمورہ آتش
 ویریلدی . زمینی قان ایلہ صیواندینی کبی سہاسی خانمانسوز
 آلورلہ بویاندی . دیشاری یہ چیقاریلانلردہ ویریلن امانہ رغماً
 کولہ ، جاریہ دیبہ موغول افرادینہ تقسیم اولوندی . حیات ،
 حریت ، عفت ہیچہ صاییلدی ...

نہایت جنکیز خانک ، او بویوک فکرلی خاقانک مظفر !
 اوردوسی ، کوللر وقانلر اوزرنده یورویہرک سمرقندہ کیتدی .

موغول آتلرینک آرقه سندن یابان قوشمایه مجبور اولان
اسرانک یورویه مهیه جک درجه ده ضعیف دوشنلری ده مرحمه !
صاغلقدن قورتاریلدی .

(سمرقند) و (اوتزار) بلده لری عین مظالمی کوردی .
بلاد سائره معموره ده عین وحشتک ساحه اجرا آتی اولدی [*]
مدافعه ده بولونان (کورکنج) شهری ، بش آی محاصردن
صوگرا سدلری ییقیلوب جیحون صولرینک آلتنده بیراقیلدی .
بنالری ییقیلوب ایچنده کی عجزه ایله نسوان و صبیان بوغولدی . صودن
قورتولا بیلنلرده قیلدچن کچیریلدی .

هله (مرو) ایله (هرات) ده اولدوردکلری نفوس ،
عقللری چله دن چیقاراجق درجه ده ایدی . برنجیسنده ۷۰۰۰۰۰ ،

[*] آسیای وسطانک اول زمانکی عمارت و یسارینه برمثال اولق
اوزره یالکربلخ شهرنده صلات جمعه قیلینور بیک ایکی یوزجامع بواندینی
ذکر ایدلم . فذلکه تاریخ عثمانی مقدمه سی — عبدالرحمن شرف بک .
بوتاریخلرده ماوراءالنهر صحاریسی ایله خراسان و ایران قطعه لری ،
سینه لرند و قوعه کلش برچوق محارباته رغماً اک زیاده حائر عمران
خطه لردن معدود بولمقده ایدی . اها لیلری رفاه ایچنده ایدی . علوم
و ادبیات ، صنایع نفیسه حرافت هر طرفه ترقی ایتمکده ، تشویق و حمایه
کورمکده ایدی . شهر لر غلبه ک ، خصوصی و عمومی برچوق مبانی
ظریفه ایله مزیندی . هرات و بلخ شهرلری بررمیایون نفوسه مالکدیلر .
بخارا ایله سمرقندده ایسه نفوس بومقداری متجاوزدی .
مصور تاریخ اسلام — سید امیر علی .

ایکنجیسندہ ۱،۵۰۰،۰۰۰ کیشی تلف اولدی دیورلر . بونک یاریسی مبالغه اولسده یاری یاری به تزیل ایدیلسه ینه بر میلیوندن فضله طوتار .

دها زیاده مصیبت دالالغی ایتمک ایچین (بامیان) قاعه - سنده - حیواناتی بیلده دوغرامق شرطیله ذیروح بیر اقامد قیری و سندنهری کنارنده بولونقلری صیراده طاعون ظهور ایتمه سنه بناء نه قدر مسلمان اسیر و ارسه هپسنی اولدوردکلرینی سویله یه رک فقرات آیه ایله جنکیز مظامی بحثنه خاتمه چکه حکم :

« تاتارلر، بخارادن سوکرا یالکز ماوراءالنهرک مرکزی دکل، کره ارضک اک بویوک بر تجارت انباری حکمنده بولنان سمر قنده واصل اولدیلر . شهر، دائراً مدار اوچ میل مساحه سنده اولوب اطرافنده متعدد ده میر قاپیلر و قلعلرله مجهز بر سور بولنمقده ایدی، عساکر محافظه سی ۱۱۰۰۰۰ راده سنده اولوب بویکونک (۶۰۰۰۰) ی ترکمن و قانیقلی (۵۰۰۰۰) ی ایسه ناجر و عجم ایدی . ترک تاجرلری، وطنداشلیری اولان مونقوللردن حسن معامله کوره جکلرینی امید ایله شهردن چیقیدیلر سده جمله سی بردن تاتارلر طرفندن همان قتل اولندی . بونک اوزرینه شهرده بولنان ائمه و اشراف، خارجه چیقاروق بلده بی تسلیم ایتدیلر .

سمر قند، تسلیم اولدینی حالدہ ینه تخریب ایدیلدی .

سکنہ سندن قسم اعظمی قلیچدن کچیریلدی . (۳۰۰۰۰) ی
متجاوز ارباب صنعت اسیر اولارق جنکیز طرفندن مخدوملرینہ
ویریلدی . براوقدری ده خدمات عسکریہ و نقلیہ ده استخدام
اولندی . شہرک میلیونرجه نفوسى ایچندن فلا کتلیرنی حکایہ
ایده بیله جک (۵۰۰۰۰) کیشی قدر قالمشدی . بخارا ایله
سمر قندک بو عاقبتلرینی ایشیدن (بلخ) شہری سکنہ سى ،
تاتارلرہ ہدایا اعزامیلہ جنکیزہ عرض تسلیمیت ایتدیلسہ ده
مونفول حکمداری ، بوشہری بلا تخریب پسندہ براققدن
قورقدی و نفوسى تعداد وسیلہ سیلہ قصبہ یہ داخل اولدقن
صوکرآ سکانی قلیچدن کچیردی . بلخ ده دیکرلری کبی خاک ایله
یکسان اولدی .

میلادک ۱۲۲۰ سنہ سندن تاتارلر ، شدتلی بر محاربه دن صوکرآ
(خیوہ) شہریخہ ده ضبط ایدوب خلقنی قتل عام ایلدکلری کبی
(او قوس) نہرینک سدلرینی آچہرق قصبہ یی تخریب ایتدیلر .
(نسا) قصبہ سندن (۷۰۰۰۰) کیشی قتل اولندی . ۱۲۲۱
سنہ میلادیہ سندن طاہریلریلہ ایران سلچوقیلرک پای تختی اولان
(نیشاپور) ده خراب ایدیلدی . سکنہ سندن (۴۰۰) کیشی
اسیر نامیلہ تملک اولندی . (میرخواند) نظرآ نیشاپور ایله
جوارندہ اجرا اولنان قتل عامده (۱۷۴۷ و ۷۰۰) کیشی
تلف ایدیلشدی .

تاتارلر ، ہرات و جوارندہ برہفتہ ظرفندہ (۱،۶۰۰،۰۰۰) کیشی بی قتل عام ایدہ رک بلدہ لری تخریب و احراق ایلدیلر .
(ری) (دیناور) و (ہمدان) شہر لری دہ یغما ایلدیلوب
سکنہ سنک بر قسم مهمی قلیچدن کچیریلدی . . . . .

ماوراءالنہر ایلہ خراسان قطعہ لرندہ اثر اعصار اولان بوتون
بر مدینت خراب اولمش ، سکنہ لری باربارلقہ دمکذار اولمایہ
باشلامشدی . آسیای وسطانک چین و ہند امتعہ تجاریہ سنی
آسیای غربیہ یہ ویا اورویاہ سوق ایدن طریق جسیمی تہی
ویکس قالدینی کبی تجارت و حرافت تا ابد مہمل وزائل
اولمشدی . شہرلر برر خرابہ زار حالندہ مشہود ایدی . سکانی
ایسہ یا اعدام ایلدیلور ویا جبراً مونغول اوردوسنہ عسکر قید
اولنیوردی .

تاتارلرک هجومی ، آسیای وسطادہ کی حیات فکریہ یہ خاتمہ
چکمش اولیوردی . زیرا ایران ایلہ قطعات غربیہ ، بالآخرہ
تلافی مافاتہ موفق اولدیلر سہدہ بخارا ایلہ سمر قند ، ہیچ بر
زمان فعالیت فکریہ لرینی استردادہ نائل اولامایہ جقلردی .

جنکیز، آسیای وسطی ایلہ ایرانی بر خرابہ زارہ چویردکن
صوکر صحرای شرقیہ عودت ایدوب بر مدت صوکر ترک
حیات ایلدی .

مصور تاریخ اسلام — سید امیر علی

«خراسان کبی معمور بر اقلیم، بوقتنه لر اثناسنده اویله خراب اولمشدی که : بر آدم ، جیحون ساحلیله استرآباده قدر کیتسه انسان میته سندن باشقه ییه جک شی بولامازدی . عراق عجم دخی اووجهله خراب اولمشدی . الحاصل او زمان بدء اسلامدن برو ملت اسلامیه نك باشنه کله یین فلا کتر کلشدی که اقصای غرب و شمالدن خروج ایدن اهل صلیب ، بر الشامک مهم بلده لرینی ضبط ایلدکن سکره دمیاطی استیلا ایله مصری تضییق ایدرکن اقصای شرقدن خروج ایدن مغول و تاتارلر دخی مدت قلیله ظرفنده بلاد ماوراءالنهر ایله خراسان و عراق عجم و آذر بایجانی ضرب ونهب و نفوس موجوده لرینک ثلثانندن زیاده سنی اعدام ایله بونجه بلاد معموره یی تخریب ایلدیلر و نسوان و صیبانی اولدورمک و کبه قادینلرک قارننی یاروب قارنلرنده کی جنینلرینی تلف ایتمک کبی انسانی دختون ایده جک و توپلری اورپرده جک فاجعه لر ایشله دیلر . »

« قصص انبیا - جلد ۱۱ جودت پاشا »

« طوفان کبیر، طوفان ما ایسه ظهور تاتاره طوفان آتش و یاخود طوفان خون ده نیلسه شایاندر . چونکه : بر فرقه سی بر شهره هجوم ایتسه بهمه حال یرنده کمیک ییغینندن، بنا خاکسترندن باشقه برشی قالمازدی . بر اردوسی بر صحرا یه اوغراسه البته آتلی دیز قاپاقلرینه قدر قان ایله یوغورلمش چاموره باتمان کچمزدی .

اقوام اسلامک عمومنه بر درجه ییلغیناق کلمشدی که مغول، مروی ضبط ایتدیکی زمان هر تاتارک اعدام ایلدیکی آدم، درت یوزه بالغ اولمش ایدی. مراغده بر تاتارقاریسی، بر سرای خلقنی علی العموم قتل ایتمش و هیچ برنده مقاومت دکل، تخلیص جان ایچون بر حرکت مذبحانه بیله کورمه مشدی. «کال بک مرحوم»

«فتنه تاتارک زیروز بر ایلدیکی لرلردن فرار ایله یا قه پی قور تاران طوائفدن بری ده عثمانیلرک جدّ اعلاسی اولان (قایی خان) عشیرتی ایدی. تاریخلر مزک روایتنه نظراً عشیرت مزبور (آل سلجوق) رفاقیله ماوراءالنهردن زمین ایرانه انتقال ایدن ترک قبائلندن اولوب مرو مضافاتندن (ماهان) نواحیسنده اختیار توطن ایتمش ایکن غائله جنکیزیه ظهورنده ترک دیاره و جهت غربیه یه طوغری فراره مجبور اولمش وابتدا اخلاطه و آندن آذربایجانه هجرت و نهایت حلب معموره لرینه طوغری عزیزمتمده جبرقلعه سی (.) پیشکاهنده رئیس (سلیمان شاه ابن قیا آل ب) قضاء فرات نهرینه دوشه رک ارتحال دار آخرت ایشدر .

«تاریخ عثمانی انجمنی رئیس وقعه نویس عبدالرحمن شرف بک»

(.) ذکره شایندر فراتک هریری بن که بر تورکم اونوتمام (جمبر) ی تورک اولان نعمتشناس اولقی کرک وادیری کیتسه م (مزار ترک) دک ای مزار ترک! صفوتخانه سک خوابگاه شاهسک، شاهانه سک اقتضار ایت ای سرای معنوی شاه ترکان سنده اولمش منزوی تاریخ نویس سلاطین آل عثمان معلم ناجی مرحوم

« جنکیز خان و خلفری آرتق بخارا ، سمر قند ، نیشاپور و اصفهان طرفلرینی کاملاً ضبط ایتمشردی . طوغرول بك ایله ملکشاھك اداره سنده بولونان یرلرك كافسی مونغولرك حاکمیتی آلتنه کچمشدی . اوصرهده بو حوالی یه یرلشن تورکلردن بر قسمی ، مونغول حاکمیتی قبول ایتك ایسته مدکلرندن آنا طولی یه مهاجرت ایتمشردی . بودورده آنا طولی ده برچوق تورك قبیلهلری بولونیور ، کافسی ده ملی خاندانلرینی محافظه ایلوردی . بو مهاجرتیه اشتراك ایدن قبیلهلر ایچنده برقیله واردی که (قایی) عائله سندن قایا آلبك اوغلی سلیمان شاھك معیتنده واللی بیك کیشی قوتنده ایدی . ایسته عثمانلی خاندانك مؤسی عثمان غازینك جدی ، بو قایا آلب ایدی .

جنکیز خان ، خوارزم حوالیسی ایله جلال الدینك بوتون ممالکنی اشغال ایله دیککی صرهده سلیمان شاه ، خوارزمده (ماهان) شهرندن چیقمش ، قبیلهسی ایله برابر (ارمنستان) طرفلرینه کلهرك (ارزنجان) و (اخلاط) جوارنده یرلشمشدی (۱۲۲۴) . برقاچ سنه صوکر ا جنکیز خانك وفاتی خبرینی آلتجه بورادن قالقمش ، قبیله سنی طوپلامش ، فرات ساحلرینی تعقیب ایدهرك لطیف اقلیمی و طبیعی ثروتلرله کوکلنی جذب ایدن وطن اصلیسنه دونمك ایسته مشدی . فقط (جعبر) قلعهسی جوارندن نهری کچر ایکن غرق اولمش (۱۲۳۱) ، وفاتی قبیلهسی آره سنده

جسارتسزك و اختلاف حصوله كتيرمشدى . تاريخ عثمانى انجمنى
اعضاسندن احمد رفيق بك ،

ايسته شواوزون اوزادى به يازيلردن ، توركلرى يرله شديرمك
امل عاليسنده بولونان ؛ حال بوكه : عثمانلىك اجدادى اولان قايى
خانلىرى ده وطنلردن دور ايدوب مهاجرته مجبور بيراقان داهى
اكبرك ! فطرت و حشيه و مزيت حقيقه سى آكلاشيلمشدر صانيرم .
آرتيق جهانلر بيقوب كچن و جانلر ياقوب بالخاصه تورك عرقندن
اولانلر قاننى ايچن بو حريفك مزارينه يمين ايديلمكمى ، يوقسه
الى الابد نامنه نفرين او قومقمى لازم كلديكى دوشونولسون .

برازده (هلاكو) [۱] دوستمزدن و فتوحات شريفه سندن ! بحث ايدلم :

[۱ هلاكو - اصلى قولاخو ، قوله آت ، هلاكو خان بن تولى خان
بن جنكيز خان كه مشهوردر . بغداد ، شام ، كابل ايله اكثر بلادى
تسخير ايدرك و فاتی ۶۶۳ عمرى ۴۸ ایام سلطنتى ۸ سنه در . خواجه
فصیر طوسی ، آنك اسریله سراغه تبریزده بر رصدخانه بنیاد اتمشدر .
لفت چغتایی - شیخ سلیمان افندی

شیخ سلیمان افندی (جنکیز) کله سی ایچین ده شوايضاحاتی ویرییور :
« جنکیز : قوی ، غیور ، سرت ، بیوک ، بزرک ، اولوغ . مشهور
جنکیز خان . مثال :

هم اولدم که تخت اوزره قیلدی مکان
لقب قویدیلار آنکا جنکیز خان

که جنکیز معنی سی بی اشتباه
مغول لفظی ده کیلدی شه لارغه شاه

اصل اسمی تموچین بن یسوکای «

جنکیز خوزریک اولاد سارمندن باشقه (جوجی خان)
 [۲] (چغتای خان) (اوکتاقآن) (تولى خان) اسملى دورت
 اوغلى واردى .

عرب تاريخلرنده (دوشى خان) ناميله مقيد بولونان (جوجى
 خان) قاجاق و جنوبى روسيهده ، (چغتای خان) ده ماوراء
 النهرده حاکمى .

جوجى خان ، باباسنك صاغلغنده وفات ايدوب يرينه اوغلى
 (بايدوخان) تعيين اولوندى و قريمدهكى تاتار خانلىرى بونك
 نسلندن ظهوره كلى . چغتای خان ؛ كرك پدرينك ، كرك
 برادرى اوكتاقا آنك زماننده بالتبعيه توركستان حكومتنده
 بولونمش ايسهده اولادواحقادى كسب استقلال ايدرك تيمورلنكك
 ظهورينه قدر حكومتلى پايدار اولمشدر .

(۲) دوشى خان، جنکیز خانك بيوك اوغليدر . جوجى ناميلهده
 مذکوردر . آماسى قنقرات قبیلهسى رئیسك قیزی (بوریه قوجین)
 نام خانونددر . سرکیت قبیلهسى رئیسى ، برکجه بفتة جنکیزك قبیلهسى
 باصوب مزبوریهنى اسیر آلدی که اولوقت حامل بولمشدی ، آز برمدت
 صکره رئیس سرقوم ، بوریه قوجینی جنکیزه اعاده ایتدی . مزبوریه
 یولده حملنى وضع ایدرك یانسه وصول بولدقده جنکیز، اظهارسرت
 ولسانلرنده مسافر معناسنه اولان (جوجى) لفظنى شو چوجقه اسم
 وضع ایتمشدی . مرآت العبر جلد ۹ دیار بکرلى سعید پاشا
 جوجى : بفتة ، وهلة کلن مسافر، سویملى چوجق ، دابر جوجه ،
 تازه . . لغت چغتایی — شیخ سلیمان افندی .

تولی خان . پدرینک بک سے وکیلسی و مصاحب دانمسی اولدینی
 جہتلہ یاسند ، آریلامش و جہکیزک اولمہ سندن براز سوکرا ،
 یعنی ینہ اوسہ اچندہ باباسنک کیتدیکی یرہ کیتمشدر .
 اوکاتاقآز ، پدرینک جانشینی اولمش ، وفاتسندہ قاریسی
 (توراکیما) تخن حکومتہ کچمش ، اوندن سوکرا اوغلی
 (کیوکخان) . داها سوکرا دہ تولی خانک اوغلی وکیوکخانک
 عمجہ زادہ سی (منکوقاآن) موغول سریر حکمداریسنہ
 او طور مشدر . [۱]

منکوقاآن . حکمدار اولدقن سوکرا برادری (قوبلای) ی

[۱] منکوقاآن : لالہ جنکیزک دردنجی حکمداری اولوب
 جنکیزک دردنجی اوغلی تولی خانک اکبر اولادی ایدی . ۶۴۸
 تاریخندہ عم زادہ سی (کیوکخان) ک وفاتی اوزرینہ تخت سلطنتہ قومود
 ایدہرک برادرزند ہلاکو خان عرب . یعنی ایران و عراق و شام
 و قبالقا آنی چین و تبت جہتلرندہ توسیع ممالکہ مأمور ایتمش و ۹ سنہ
 حکومت سوردکن صکرہ ۶۵۷ دە جیندہ بر شہری محاصرہ ایتمکدہ
 ایکن قتل اولمشدر . لالہ نے نسبتہ عادل و منصف اولوب سادات علما
 و مشایخی تکالیف امیرہ دن عفو ایتدی . فرانسه قرالرندن طغوزنجی
 لوز ، گندیسی حریستیانلغہ دعوت و اسلامہ قارشی آفساقنی تکلیف
 ایتک اوزرہ نژدینہ بر ہیئت سفارت کوندہ رمش ایسہدہ صاحب ترجمہ ،
 بو ہیئتہ و تکلیف واقعہ اصلا التفات ایتہ شدی .

شمس الدین سامی بک

منکو : موغولچہ (خالد ، مخلد) معنالیسنہ کایرمش .

۵۰۰۰۰۰ عسکرلہ شرق طرفہ ، دیگر برادری (ہلاکو) پی دہ
 - ایلخان [۱] یعنی ایل و عشیرت خانی عنواتی و یروب -
 ۲۰۰۰۰۰ عسکرلہ غرب طرفہ یوللادی [۲] معیتندہ بیک دانہ
 (نفظ انداز) ایلہ بیک دانہ (منجینقساز) و بردی .

بو اور دولرک و وظیفہ سی ، قوماندانلرینک بویوک بابالرندن
 آرتہ قالان یرلری ، یاقوب بیقمق و اورالردہ کی اہالی پی کسوب
 بیچمک ایدی .

قوبلای خان ، شرقہ کیتدی و چین اقلیمنی استیلا ایدوب
 (پکین) تخت حکمدار یسنہ او طور دی . نہایت ۶۹۳ دہ وفات
 ایدوب مقامنی طورونی (تیمورخان) ہ بیراقدی .

ہلاکو ایسہ : ۶۵۴ تاریخندہ (باطنیہ) حکومتنی استیصال
 ایدہرک حکمدارلری اولان (خواندرکن الدین خاورشاه) ی
 [۱] ایلخان : جنکیزک تورونلرندن ایران و عراق جہتلرندہ حکم
 سورن و خلافت عباسیہ پہ ختام و یروب ممالک اسلامیہ پی زیروزبر ایدن
 ہلاکو خانہ تخت جنکیزیدہ بولنان برادری (منکوقاآن) طرفندن
 و یریلن عنواندر .

شمس الدین سامی بت

[۲] منکوخان ، ہلاکو پی غربہ مآور ایتدکن صکرہ حین
 وداعدہ « ملوک اطرافدن سکا متابعت ایلہینلرہ تعرض ایتہ .
 علی الخصوص خلیفہ عباسی ، سکا اظہار محبت ایلر ایسہ آنی اینجیتہ .
 اما سرکشک ایلر ایسہ جنکیزخان قانونی اوزرہ لازم کلنی اجرا ایتہ
 دیو ہلاکو پہ تعلیمات و یرمش .

قصص انبیاء جلد ۱۱ جودت پاشا

طوتوب قارده‌شنه گونده‌ردی . خواندرکن‌الدین ، ماواء‌النهره کتیریلدیکی صیراده منکوقا آندن کلن امراوزه‌رینه قفاسی کسیلدی وباطنیه سلسله خبیثه‌سنه شوصورتله خاتمه چکیلدی .

هلاکونک سیئات لائحصاصنه مقابل کوسته‌ریله بیله‌جک یکانه حسنه وارسه اوده باطنیه حکومتی استیصال ائمه‌سیدر .
 بوندن صوکرایرانی و آذربایجان استیلا ایله یه‌رک قسطنطنیه اوزه‌رینه کیتمک فکرنده ایکن براسلام عالمی ایله براسلام وزیرینک تشویق و تسهیلنه بناء دارالخلافه بغداده یورومشدر .

بواسلام عالمی (محقق طوسی) ده‌نیلن (نصیرالدین) ایدی‌که باطنیلرک پای تخی اولان (الموت) قلمه‌سندده اوطوروب (خواندرکن‌الدین) طرفدن سفارتله هلاکویه یولانیلمش وکوردیکی اکرام اوزرینه ایلیخان نژدنده قالوب اوکا عقل خواجه‌لنی ائمه‌یه باشلامشدی .

اوبری ایسه بغدادده‌کی خلیفه عباسی (مستعصم‌بالله) ک وزیر (مؤید‌الدین ابن علقمی) ایدی‌که : شیعی‌المذهب اولدینی جهتله مقام خلافتده سنی بر ذات بولونماسنی چکه‌میور ، عباسیه خانداتی محو ایدهرک علوی برخلافت تأسیس ایله‌مک ایستیوردی .
 ایکسی‌ده شیعی بولونان بو عالم ایله وزیرک مذهب مغایرتندن باشقه خلیفه عباسی‌یه شخصی منافرتلری‌ده واردری‌که : نصیرالدین ، مستعصم باللهک وصفنده برقصیده یازمش ، فقط - ابن‌علقمی‌نک

عرض ایتمه ییشندن طولایی - اومدیجی جازدی آلاماشدی .
ابن علقمی نك غرض و منافرتنه کلینجه : بغدادده سنیلرله شیعیلر
آراسنده اکسیک اولمایان مذهب غوغالرندن بری آزیش-مش
و خلفه زاده (ابوبکر) ك امریله عسکر مداخله ایده نك شیعیلرک
اقامتگاهی اولان (کرخ) محله سی یاقلمشدی .

یشته بوغرضکاران، بر نقطه ده برله شدی . بری، هلاکونی
بغداد اوزره زینه یورومه یه تشویق ایدیجیوردی . دیگرى، جانلی
دعوتنامه [ ] کوندرروب (مستنصر) زمانده ترتیب ایدیلمش
اولان سوارى عسکرینك مقدارینی یوزبیکدن یکر می بیگه
ایندیریور . اولنك معاش و تخصیصاتی ده اهالی اوزره زینه
یوکلے تیوردی .

خلیفه مستعصم ایسه ان علقمی به تودیع امور ایله مش
اولدیغندن بولنك هیچ برندن خبر آلاموردی ، چونکه :
حلیم و سلیم بر آدم اولقله برار مقام خلافتی اداره ایده بیله جک
برحانده دکلدی . وزیرینك معروضاتنه آلدانیور و سلم و سکون
ایچیده یاشادیغنه ایمانیوردی .

[*] هلاکونی دعوت ایچون شو یولی بولدیجی مشهوردر . بر
کوبلی نك ناشنی ترش ایتدیردنك جلدینه ایکنه و کحل ایله یازمه جغنی
یازدوسن صکره صاچی کلنجه یه قدر حبس ایتمش . بده « و صوا ایکنه
باشکی تراش ایتملرینی اخطار ایت » تنبیهه روللیینی کوندرمشدر .
باشنك بر طرفته ده « مکتوبی اوقودقدن صکره یریک » مانلی یازمش
اولدیغندن بعد الاطلاع کوله یی درحال اولدیرمشلدردر .
اسامی — منله ناجی .

نهایت كوك برنده هلاكونك بر اولتیا تومی كلدی كه «دوستمز اولدیغكدن بحث ایدیورسك ده یازدیم ایچین عسکر ایسته دیكمز وقت كونده رمیورسك . دوستمیسك ، دشمنمیسك؟ حاك، قالگه اویمبور ! « دیه یازیلشدی .

ابن علقمی ، بو اولتیا تومه متظامانه بر جواب یازدی . نصیر-الدین طوسی ایسه جوابی ، هلاكونك حدتی تحریك ایده حك صورتده ترجمه و تفسیر ایلادی

چون قلم در دست غداری بود

لاجرم منصور برداری بود

بناء علیه موغول اوردوسی ۶۵۵ تاریخنده بغداده یاقلاشدی . خلیفه نك امراسندن بولونان (ركن الدین) یكرمی بیكه وارمایان سواری عسکر یله قارشی چقبوب بغداده ایکی قوناقلق مسافهده چاریشدیسسهده ۲۰۰۰۰۰ موغولك آتدنی او قله قارشی طورامادی .

عسکر نك بر قسمی سوریه طرفلرینه صاوشدی ، بر قسمی ده کندیسینه برابر بغداده طوغرو قوشدی .

هلاکو اوردوسی ، یورویوب بغدادی محاصره ایتمدی ونفط آتشرینه منجنیق طاشلری آتامیه باشلادی . قرق، اللی کون سورن محاصره اتناسنده بغداد شهر معوری یاؤب ییقیلوردی . ابن علقمی ، مصالحه تکلیفنده بولونمق اوزره خلیفه دن اذن

آلوب محاصره اوردوسنه كيتدى . اوراده ديهه جكنى ديدكدن
 صوكره دونوب كلدى و « هلاكو ، سزى مقامكزده ابقا اتمك ،
 حتى قيزى اوغلكزه تزويج ايله مك ايسـتيور . اجداديكزك
 ديلميره وسلچوقيله انقياد ايتدكلى كې سزده بونلره مطاوعت
 كوسته ريره كز مسلمانلرك مالنى و جانى قورتارمش اولورسكز .
 براز وقت كچينجهده ديله ديكـگـزى ياپارسكز ، دبدى .
 زواللى خليفه . بوياليزلى سوزلره آلدانوب اوغوللرى ،
 اعيان دولتى و سادات بنى عباس ايله هلاكو اوردوسنه كيتدى ،
 اهميتسز بر صورتده قارشيلانوب بر اوبايه قوندورولدى .
 صـوكره ابن علقمى « هلاكو ، قيزى خليفه زاده يه ويره جك ،
 نكاح جمعيتنده بولونكز ، ديهه بغداد علماسيله فقهاسنى دعوت
 ايتدى . طاقيم طاقيم كلديلر . اوندن صوكره وحشى برجلادلوق
 باشلادى . بغداددن كلنلرى مستعصمك كوزى اوكنده برر برر
 اولدورديلر . كنديسنى ده كچه يه صاروب موغول اصـولـنجه
 تكمه لرله خردوخاش ايدهرك شهيد ايله ديلىر .
 بعده بغداده كيروب قتل عامه باشلاديلر . قرق كون سورن
 بو وحشت ائناسنده صاييلماز ، ياخود صاييسنه اينانيلماز درجهده
 نفوس قتل اولوندى ، قيمت ماديه سى بولونان اموال و اشيا يغما
 ايديلدى . قيمت معنويه لرينه بها يه تيشمه ين كتب نفيسه ايله بعض
 امامات متبركه دجله نهرينه آتيلدى .

خلاصه : تعبیر معروف و جهله طاش اوستنده طاش ، گووده اوستنده باش بر اقلمدادی . آجاق قارغاش-القدمه صاووشا بیلندر ، یاخود قویولره و صویولرله ایزبه محلره کیزانه ندر قورتولدی . مستعصمک قرارگاهه کیدرکن (خرقه پیغمبری) پی لابس و (عصای نبوی) پی حامل بولوندینی وقتلندن سوکرا هلاکونک امریله بونلرک یاقلمش اولدینی ده مرویات تاریخیه دندر .
(سید امیر علی) افندی (مصور تاریخ اسلام) عنوانلی اثرنده دیورکه :

« بغدادک صورت تخریبی تصویر ایچون (جیبون) کبی بر مورخ استادک قلمی لازمدر . اللرنده مصحف شریف بولندینی حالده اولرندن دیشاری چیقارق طب امان ایتمش اولان قادین و چو حقلر هدف شمشیر اولوبوردی . برخیلی کبار قادینلر سوراق اورته لرینه جر ایدیلرک اک ایکنج معاملات بهمانه به آلت اولویورلردی . بونجه حکمدار معرفتیه و عصر لرجه بر مدت ظرفنده جمع ایدیلن خزائن صنعت و معرفت ایله اسکی ایران مدینتک بقایاسی ، بر ایکی ساعت ایچنده تمامیه محو وازاله ایدلدی . اوچ کون قدر بغدادک سوراقلرنده قان جاری اولدی . دجله بر قاج میل مسافه به قدر قرمزی به بویامشدی . یغما ، قتل و تعدی فضایحی آلتی هفته قدر امتداد ایتدی . جسم سرای ، جامع و تره لر یا بوس-بوتون احراق اولونویور و یاخود حامل اولدقلری مذهب قه لرندن طولایی یقیلیوردی .

خسته خاهه ددیاتان مریضان ایله مدارسده بولنان عالما و شاگردان
بیله اولومدن قورتولما مشلردی .

اله کچن کتابلر یا یاقبلیور . یا نهر قرسنده ایسه صویه آتلیوردی .
ایشته بش عصرده طولدورولان قیمتدار بر خزینه ایله بوبوک
برملتک الک کزیده ایجه لری بوضورتبه ابدیاً نابود اولمشدر ...
تاناارلرک هجومندن اول بغداد شهرنده تقریباً ایکی میلیون
قدر نفوس موجود ایکن این خلدونه نظراً قتل عامده و آلتی
هفته ظرفنده ۱۶۰۰۰۰۰ کیشی تلف ایدیشدی ...

جماکیزک زماننده خدمتده بولمش اولان (جهانکشا) مؤلفی
(جوانی) ده دیرکه : عالمی استیلایدن اختلال عظیم . یروزندن
وبالحصه محراب معرفت و ملتقای معرفتمندان اولان خراساندن
علم ایله عالمی قالدیرمشدی .

تاناارلر ، بغدادی تخریب ایله دکدن سوکرا فرات نهرینی
بالرور کدرکاهلرنده غارت و قتل عام ایله دمکذار اولارق
الجزیرهیه واصل اولدیلر . حران و نصیبین سکنه سنی قبلیچدن
کچیردیلر . حلبده اللی بیگ کیشی اتلاف ایدیش . بیکرجه قادین
وچوجوق اسیر آلمشدی »

مستعصم باللهک شهادتیه ۵۲۴ ییلاق خاندان عباسیه خلافت
وسلطتی . منقرض اولدی و عالم اسلام ، اوچ بوجوق سنه قدر خلیفه سز
قالدی . نهایت ۶۵۹ تاریخنده مصرده و (ملک الظاهر بیبرس)

زماننده بر خلافت اسلامیہ تأسیس ایدیلہرک مرحوم مستعصمک
عمجہ سی اولوب بغداد قتل عامی صیراسنده چوله قاجق صورتیہ
قورتولان (احمد ابوالقاسم العباسی) یہ (مستنصر بالله) لقبیہ
بیعت اولوندی (۱۳ رجب سنہ ۶۵۹) نامہ سکہ ناصیلدی .

فقط خلافتک بودفعہ کی حالی ، اولکینہ مقیس اولاحق درجہده
دکلدی . سلطنت ، مصر کولہ منلرینک آئندہ بولوندیجی جہتلہ خلیفہ نک
وظیفہ سی . تکیہ شیخاکنہ دوئمش و مقام حکومتہ کچن سلاطینہ
(ولیناک السلطنة) دیہرک قیلیچ قوشاتوب منشور ویرمکن
عبارت قالمشدی کہ خلفانک شوضف و عجزی (یاووز سلطان سلیم) ک
امیر المؤمنین و خلیفہ سید المرسلین اولماسنہ قدر سورمشدی .

ابن علقمی ، ولی نعمتک زوال خلافتیہ شہ دتنہ خدمت
ایتدکن صوکررا علوی بر خلیفہ اقامہ سنی هلاکودن رجالیله دیسده
مسئولی اسعاف اولونمادی و شیخضنه اهمیت ویرن کیمسه
بولونمادی . کمال ذلک و حقارت ایچندہ و آز مدت ظرفندہ عازم
دار مجازات اولدی .

نصیرالدین طوسی ده : ۶۷۲ تاریخندہ بغدادده وفات ایدہرک
(امام موسی کاظم) رضی اللہ عنہ حضر تلرینک تربہ شریفہ سی
جواریتہ دفن اولوندی .

(ندیم) کبی دنیاہه ذوق وصفادن باشقہ بر شیئہ صرف
ذهن ایتہمش اولان لاقید بر شاعرہ بیلہ :

تحميل ملكنى بيقدك هلاكو خاميسك كافر !

بوتون دنيابي ياقدك آتش سوزانميسك كافر !

دیدیرته جک قدر جانسوز و جهانفروز اولان هلاکونک

قانی فتوحاتندن ایشته بر نمونه !

بویوک باباسنک بویوک فکرله ! یایدینی تخریباتی ده خلاصه

الخلاصه اولارق یوقاریده یازمشم . تیمورلنکه کلینجه : وقایع

وحشیانه سی ، تاریخ عثمانیمزده مفصلاً یازیلی بولوندیغندن بوراده

اوندن بجه لوزوم کورمیورم . عجبا بوقانلی حریفلرک ، بوانسانیت

دشمنلرینک ، بومدنیّت مخربلرینک هانکی فضیلتلری کورولویورده

کندیلرینه پک بویوک پایهلر ویریلک و تورکلکک نمونه علویتی

اولارق کوسته ریلک ایسته نیلیور ؟ نه سوبله یهیم؟ جناب حق ،

جمله مزه پرده سز کوز ، غرضسز یورهک ، اختلاسز شعور

احسان بویورسون .

منکو قا آن ۶۵۷ ده وفات ایتدی . هلاکو ، اونک یرینه

کچمک ایچین موغولستانه دونه چکی صیراده قوماندانلرندن برینک

شامده فنا حالده بوزولماسی [۱] اوزه یرینه ایرانده قالدی و (مراغه) یی پای

[۱] ۶۵۷ سنه سی حلولنده موغوللر (آمد) . کلدیلر . حاکمی

اولان (کمال الدین) مصر حکومتندن استمداد ایتدی . او وقت سلطان مصر

(ملک المنصور علی بن المعز) ایدی که هنوز صبی بولونویوردی (امیر سیف الدین

قطز المعزی) ده لالاسی ایدی .

امیر قطز ، امر او اعیانی طویلابوب مشاوره ایتدی . (شیخ عزالدین بن

تخت الخاذا ايله اعلان استقلال ايتدی . ۶۶۳ - سنه سنده ده جزای
جناياتی کورمک اوزره او بردنیايه کيتدی . (۲)

عبدالسلام) که فضل و کایله مشار بالمانان برذات صاحب عرفان ایدی .
« ممکت ، دشمن هجومه معروض قالینجه بونون اهلینک مد فعهده
بولونماسی واجب و اوردو تچهزی ایچین رعایدن اخذ اموال ایدیله سی ده
جائزدر . فقط شو شرط ایله که : بیت المالدہ بر شی قالمش اومالی ، جمله گزده
زواند و مزیناتکیزی صائب آتالی و سلاحکیزی صاقلاما ایسکیز ، هر کسله
واراق و یوقلق خصوصنده مساوی اولمالیسکیز ، یوقیه عسکرک النده اموال
ذاخره و اسلحه فاخره بولوندقجه کیمسه دن برشی آلاما یسکیز » دیدی .
بر قاچ کون صوکر ا امیر قطز ، صبی اولان ملک المنصوری خلع ايله
کندیسی تسلطن ایتدی و (ملک المظفر) عنوانی آلدی .

۶۵۸ سنه سنده موغوللر ، فراتی کجوب حلبه کیردی لر اوراده برچوق
نفوس اتلافندن صوکر ا دمشقه واصل اولدی لر ، ملک المظفر ، شعبان
ایچنده مصر دن چیقدی . (رکن الدین بیبرس البندقداری) ده برابرده
ایدی . (عین جالوت) موقعنده موغول آوردوسيله قارشلا شدیلر
ورمضانک ۱۵ نجی جمعه کونی چاریشدی لر . موغوللر ، فضله تلفات
ویردکاری جهته بوزولوب قاچدی لر . ملک المظفر ، دمشقه کیردی . رکن الدین
بیبرس دو دشمنی تعقیب ايله حلب و حوالیندن تبعید ایلدی .
تاریخ الخلفا - امام سیوطی .

(۲) هلاکو مراغه ده اسیر حسن و آئی اولدیغی بر ارمنی قاریسنگ
کوکلی خوش اتمک ایچون جوانم نریفه نی تحریک ویرلینه کلیسار بنا
ایلیکله مشغول ایکن مراغه دن (چقتو) قیشلاغنه کیدوب استحمام
ایتدکن صهره مزاجنه انحراف کدیکندن اطبانک آفاقيله ویریلن
مهمل ، بناء حیاتی مضحل ایلیکی جهته فریق سکیز یاشنده اولدیغی حالده
حازم بسک المصیر اولدی و صرأت العبر . جلد ۹ . دیار بکرنی سعید پاشا

تشکیل ایله دینی حکومتہ (دولت ایلخانیہ) واودولتک
حکمدارلریہ (ایلخانیان) تعبیر اولونور .

(ان الاثر) (تاریخ کامل) نده دیورکه :

« موغول حادثہ سی ، عموماً بشریتہ و خصوصاً اسلامیتہ
عارض اونس بر مصیبت کبرادرکه زمانلر ، مثلنی اتیان ایتمکن
عاجزدر . بری چیقوبده (دنیا یارادیلالی بری بویله بر بلایه
اوغرامامشدر) دیسه طوغر و سویله مش اولور . چونکه :
تاریخدرده بوھائلہ نک بر اشی کورہ لمہ مشدر .

کتاب تواریخدر اعظم مظالم اولوق اوزره (بخت نصر) ک
بیت المقدس ایہ نبی اسرائیلہ بادیغنی کوسته ریلیر . حال بوکه :
بیت المقدس ، بونلرک تخریب ایتدکری بلده لر یاننده هیچ ،
نبی اسرائیل ایسه قتل عام یابدقلمی نفوسہ نسبتہ هیچ اندر
هیچدر .

بور مصیبت مدہشہ ایدی که : روز کار اوکنہ دوشمش
بولوطرکی قوشویور و یاقوب بیقحق ایچین آلور ، ییلدیریملر
طاشیوردی . زیرا : چین طرفندن ظہور ایدرک کاشغر و بلا-
ساغون کی تورکستان بلده لری اوزرینہ یورودیلر . اورادن
بخارایہ و سمرقندہ کلوب اونلری آلمقہ برابر اھالیسفی تمامیلہ
اولدوردیلر . سوکرا ایچلرندن بر قسمی ، خراسانہ کچوب تخریب
وقتل صورتیلہ ایلرلہ یدرک (ری) و (ہمدان) شہرلری چیکنہ دیلر ،

حتی عراق حدودینه دایاندیلر . دها صو کرا آذربایجانہ توجہ ایدہ رک عین شناعتی اورالردده یایدیلر که هپسی برسنه ایچنده وقوع بولدی .

آذربایجاندن دربندشروان ایله (لان) و (لکزی) طرفلرینه قدر کسوب بچهرک اوزاندیلر ، بعده (قاپچاق) طوعرولوب بولدقربی اولدوردیلر ، متباقسنی ده ترک دیاره مجبور ایتدیلر . ینه ایچلرندن بر قسمی (غزنه) طرفلرینه کیدوب (سجستان) و (مکران) ده عین وحشتی ، بلکه دها فضله دنائی یایدیلر . ایشته بونلر ، ایشیدیله مش شیلردر . اسکندر کبی برجهانگیر بیله بودرجه سرعتیه تسخیر بلاد ایدمه مشدی . چونکه : ضبط ایله دیکی ممالکی اون سنه ظرفنده آلمشدی . برده کندینه انقیاد کوسته نلره قطعاً ضرری دو قومامشدی .

بونلر ایسه رسنه ایچنده دنیانک ک کوزل واک معور یرلربی آلمشیلر و کیده مدکلری لرردکی اهاالی یهده فوق العاده بز قورقو صالحلردی . « بغداده کله لربی ، اوراده کی وحشتلربی سویله دکن صو کرا » خلیفه ، تکمه لرله اولدورولدی . (امام ذهبی) نک ظننه کورده دفن اولونما یوب جسدی میدانده بر ایلدی .

رومالیلر آرسنده (نرون) کی برظالمک ظهوری ، رومالیلر مشرف و برمه دیکی کبی (جنکین) ده نیان اظالمک ده ، و غواستاندن خروج ایله

اسلام و بالخاصه تورک عالمیرینی هرج و مرج ایتمه سی، تورکر ایچین مدار افتخار اولاماز .

بن ، دیناً مسلمان اولدیغم کبی عراقده تورکم . فقط دینداش و عراقداشلر مدن بر چوغنی کسمش ، حتی اجدادیمی ترک دیاره مجبور ایتمش اولان جنکیزک کمدیسیله ده، اوغوللری و طورونلری ایله ده افتخار ایله مک شویله طورسون ، اوروپالیلر ، تورکرله موغوللری بر استدیریورلر ، بومناسبتله بنی ده جنکیزه منسوب بیلیورلر دییه عار ایده رم .

بوکون (نرون) نامنی ایشیدن بر خرستیان ، عیسویلره یابدینی اشکنجه لری خاطر لادینی جهتله او قیصرستمکره دیشلرینی غیجیرداتیر . (.) (جنکیز) آدینی دویان بر مسلمانده دینداشترینه قارشى اجرا ایله دیکی وحشتلر طولایسیله او بشریت دشمنی ایچین قلبنده ایم بر آجی دویار و اوکاخصومت بسله مه سنی ، مسلمان شهیدلرینک جزای انتقامی صایار . بوکا بناء درکه جنکیز ایله پروان و حشنتک اسامیسی ، آلتی یدی عصر دن بری عالم اسلامده کمال نفرت و استکراه ایله یاد ایدیله کلش و بزم مملکتده کی بعض افراطپورراندن باشقه بالعموم معاصرین مسلمینجه ده بو حال دوام ایله مکده بولونمشدر .

(.) علی الخصوص او ظالم نرون ، مظالم مشهوره سیله برابر جنکیز خان حضرت تلیرینک حضور شقاوتنده لاتشیه حواری (سن پیر) درجه سنده قالیر .

ایشته (سراج الاخبار افغانیه) غزته سنک — که حکومت اسلامیہ آرا سنده مهم بر موقع سطوتی بولونان افغانستان دولتک پای تختنده انتشار ایله مکده در — ۱ جمادی الاولی ۳۳۲ تاریخی و ۱۴ نومرولی نسخه سنده بولغارلرک روم ایلیده اجرا ایله دکبری مظالمه دائر قلم یوروتولورکن :

« قبل ازین در شمارهای روز نامه مبارکه در زیر عنوان (عبرتنامه) از مظالم بلغار و حرکات جنکیزانه آن گروه ستمکار عرض انظار بصیرت دثار خوانندگان ذی اقتدار و مطامه کندکان صاحب وقار نموده بودم »

ده نیلیور و جنکیز مظامی، بولغار مظالمه مشبه به اولمق اوزره کوسته ریلیور. تشبیهه مشبه بهک مشهدن اقوی اولماسی، ادبیاتک اک زیاده بیلنیر واک چوق تطبیق ای دیلیر بر قاعده سیدر .

دیمک که عالم اسلام، مشرک بر موغولک بویو کلکنی طانیق شویله طورسون، اونک فجایع و فضایحنی اونو تامیور. بوالیم خاطره یی ادامه ایتمه سنده ده حق و ار. بزم بولغارلردن کوردیکمز حاید و دلفی اونو تمامز و بر بولغارک ائی طو توبده «غوسپودین! سز، یوردیمز چیکنه دیکز؛ کنج، اختیار، چولوق، چوجوق دیمه دیکز. کسدیکز، دوغرا دیکز، یاقدیکز، بیقدیکز. اما بونلر ایکی قارده شک غوغاسی کبیدر. بر شیدر اولدی. بز اونلری اونو تندق. کچمشه ماضی، ینمشه قوزو دیرلر! « دییه بیلمه مز ممکنسه مسیامانلق

عائنتك ده موغول مظالمی اونوتوب اونك سر کرده سی بولونان
جنکیزی سهومه سی قابلدر !

بوخونیزك آدینی اورتایه سوروب ده دایما اوکا دأر سوبله شمك
کولله نمش بر آتشی أشمك وقابوق باغلامش بریاره بی ده شمك کیبدر .
رسول الله صلی الله علیه وسلم افندیمز (لاتؤذوا الاحیاء بسبب
الاموات) بویورویورکه (أولولرطولایسیله دیرینری ایحیتمه یك)
دیگدر . حضرت مولاناده :

(می بلرزد عرش از مدح شقی) دیورکه : برشقیك مدح اولونماسیله
عرش الهی تیتزر . معناسنهدر .

تواریخ موخوده اورتادن قالدیریلماقجه جنکیزك شقاوتی تاویل
اولونامایه جفندز . اونك مدحیله کولکرده عرش خداك . یرلره قلوب
اهل ایمانک تیتزه جکفی و ۵۲۴ سنه سننده دارمجازانه کیتمش اولان
بر مشرکک یوزندن بوکونکی مسلماننرک رنجیده خاطر اولاجفی
دوشونملی .

تورکاک و مسلمانلغه خدمت ایدیلک ایسته نیلیورسه مسلمانلغه
خدمت ایتمش تورکلردن بحث اولونمالی له الحمد لله اسلامیت وانسانیته
بحق خادم اولمش رجال اترک پک چوقدر . مثلا شوپله ردوشو بولونجه
خاطره (ابوالجیش خارویه) کلیر . بو آدم . مصرده کی (عی طولون)
حکومتی مؤسسسی (احمد بن طولون) ک اوغلی ایدی . تحت حکومته
جلوسنده خلیفه عباسی (معتضد بالله) ایله حرب ایددرک اردوسنی بوزدی ،

عسکر نندن بر چوغنی اسپر آلدی . اسرانک هپسنی اعدام ایتسه یدی
 طبیعی کیمسه برشی دییه مه یه جگدی . فقط اویله یامادی . اونلری کندی
 اتباعنه مسافر ویردی و « بونلر ، سزک قارده شکزدر ، اویکزه
 کو تورک . کندیلرینه اکر ام ایدک ، استراحتلرینه چالیشک » امرینی
 ویردی . صوکراده اسپر لر ایچین « ایسته ین مملکتنه کیتسین ، دیله ین
 یامزده قالسین » مساعده سنده بولوندی . ایشته بوده تورکی الاصل
 و مسلمان بر حکمدار ایدی . اسرایه ایتدیکی شو مجامله ایله
 کندیسندن ایکی بوچوق ، اوج عصر صوکر ا کلن موغول
 و مشرک جنکیزک اسپر لره یاپدینی معامله مقایسه اولونسون .

سامانیه حکومتی ازاله ایله بخارایی تسخیر ایله مش و ملکنی
 چین حدودندن بحر حزره قدر توسیع ایتمش اولان (بوغرا
 هارون خان) ده پیغمبره کوله اولمغه افتخار ایدر و امضاسنک
 اوستنه (مولی رسول الله صلی الله علیه وسلم) یازدیریدی . بونک
 برادر زاده سی (موسی بن قره خان) ایسه اطرافده کی علمایی ،
 مشایخی ، ارباب فضیلتی طوپلایوب مکتبلر ، مدرسه لر ، درگاهلر
 انشا ایتدیرمشدی که دردنجی عصر هجری ایچنده ایدی . فقط
 بونلردن بر ایکی یوز سنه صوکر ا ظهور ایدن جنکیز ایسه عادتاً
 الوهیت دعواسنده بولونویور و یایلمش اولان مؤسسات عرفانی
 یاقوب ییقوب کچبوردی .

سلجوقیلردن (طوغرول بك) محبسدن چیقاروب مسند

خلافتہ اجلاس ایله دیکی (قائم نامرالله العباسی) نك انلرینی
 اوپوب یوزینه ، کوزینه سورهرکن جنکیزک طورونی هلاکو ،
 ینه مقام معلائی خلافتده بولونان (مستعصم بالله العباسی) یی
 کچیه صاردیروب موغولره چیکنه تمک صورتیه اولدورتویوردی .
 (آلپ آرسلان) ک بیزانس ایمپراطوری (رومانوس) ی
 اسیر آلدقن صوکررا کوسته ردیکی بویوککی ده (اسلام عسکرینه)
 عنوانلی مقالات متسلسله دن برنده (سید الرشاده) یازمشدم . تورکلره
 مفاخرملیه اوکره تمک ایسته بنلر . بوکی ذواتک افعال واحوالندن
 بحث ایتمه لیدرلرکه هم سوزلری عین حقیقت ، همده هریرده
 وهرکس عننده نائل رغبت اولسون .

مطلقا موغولردن بحث لازم کلیورسه (۶۹۵) تاریخده
 کندی مسلمان اولدینی کبی خاندانیله برابر ۴۰۰۰۰۰۰ موغولک
 اسلامنه وطولایسیله دشت وختا جهتلرینک اهتداسنه سبب اولان
 (محمود قازان خان) ک نام بلندی ذکر ایدیلسین . باقی :

درخانه اکر کس است یک حرف بس است

۸	نجی صحیفه نك ۱۸	نجی سطرنده کی	(افراطپورانجه)
۱۶	» ۱۰	»	(بیکناه آدملرک)
۳۱	» ۳	»	(برلهشدرمک)
۴۸	» ۱۱	»	(یرلرده)

کلهلری یا ککش دیزلمش اولغله تصحیح بورولماسی .

عسکران بر چوغنی اسیر آردی . اسرا نك هپسنى اعدام ایتسه یدی
 طبیعی کیمسه برشی دییه مه یه جکدی . فقط اویله یاممادی . اونلری کندی
 اتباعنه مسافر ویردی و « بونلر ، سزك قارده شکزدر ، اویکزه
 کو تورك . کندیلرینه اکر امایدك ، استراحتلرینه چالیشك » امرینی
 ویردی . سوکراده اسیرلر ایچین « ایسته ین مملکتنه کیتسین ، دیله ین
 یانمزده قالسین » مساعده سنده بولوندی . ایشته بوده تورکی الاصل
 و مسلمان بر حکمدار ایدی . اسرایه ایتدیکی شو مجامله ایله
 کندیسندن ایکی بوچوق ، اوچ عصر سوکرا کلن موغول
 و مشرك جنگیزك اسیرلره یابدیغی معامله مقایسه اولونسون .

سامانیه حکومتی ازاله ایله بخارایی تسخیر ایله مش و مملکتی
 چین حدودندن بحر حزره قدر توسیع ایتمش اولان (بوغرا
 هارون خان) ده پیغمبره کوله اولمغه اقتخار ایدر و امضاسنك
 اوستنه (مولی رسول الله صلی الله علیه وسلم) یازدیریردی . بونك
 برادر زاده سی (موسی بن قره خان) ایسه اطرافده کی علمایی ،
 مشایخی ، ارباب فضیلتی طوپلایوب مکتبلر ، مدرسه لر ، درگاهلر
 انشا ایتدیرمشدی که دردنچی عصر هجری ایچنده ایدی . فقط
 بونلردن بر ایکی یوز سنه سوکرا ظهور ایدن جنگیز ایسه عاداتا
 الوهیت دعواسنده بولونویور و یاپیلمش اولان مؤسسات عرفانی
 یاقوب یاقوب کچوردی .

سلچوقیلردن (طوغرول بك) محبسدن چیقاروب مسند

خلافتہ اجلاس ایله دیک (قائم نامرالله العباسی) نك انگریزی
 اویوب یوزینه ، کوزینه سوره رکن جنکیزک طورونی هلاکو ،
 ینه مقام معالی خلافتده بولونان (مستعصم بالله العباسی) بی
 کچه یه صار دیروب موغولره چیکنه تمک صورتیه اولدورتویوردی .
 (آلپ آرسلان) ک بیزانس ایمپراطوری (رومانوس) ی
 اسیر آلدقن صوکر اگوسته ردیکی بویوک کی ده (اسلام عسکرینه)
 عنوانی مقالات متسلسله دن برنده (سیدل الرشاده) یازمشدم . تورکلره
 مفاخر ملیه اوکره تمک ایسته یئر . بوکی ذواتک افعال واحوالندن
 بحث ایتمه لیدر لکه هم سوزلری عین حقیقت ، هم ده هر یرده
 وهر کس عنندنه نائل رغبت اولسون .

مطلقا موغوللردن بحث لازم کلیورسه (۶۹۵) تاریخنده
 کندی مسلمان اولدینی کی خاندانیله برابر ۴۰۰،۰۰۰ موغولک
 اسلامنه وطولایسیله دشت وختا جهتلرینک اهداسنه سبب اولان
 (محمود قازان خان) ک نام بلندی ذکر ای دیلسین . باقی :

درخانه اکر کس است یک حرف بس است

۸	نجی صحیفه نك	۱۸	نجی سطر نده کی	(افراطیور رانجه)
۱۶	»	۱۰	»	(بیکناه آدم لک)
۳۱	»	۳	»	(برله شدیر مک)
۴۸	»	۱۱	»	(یرلرده)

کله لری یا کلس دیزلش اولغله تصحیح بورولماسی .

UNIVERSITY OF TORONTO

3 1761 00375821 6

DS

22

043